

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในยุคที่สิทธิมนุษยชนได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง* ประหนึ่งว่าปฏิสัมพันธ์แทบทุกด้านของหน่วยต่างๆในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกชน ชุมชน บรรษัท องค์กรของรัฐ หรือองค์การระหว่างประเทศ ถูกขับเคลื่อนโดยวาทกรรมแห่งสิทธิ (rhetoric of rights) เช่นในภาวะการณ์ปัจจุบัน อาจทำให้เกิดความคิดในทำนองที่ว่า สถานะหรือความเป็นอยู่ของคนทั่วโลกกำลังดีขึ้น เนื่องจากมนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากการอ้างการครอบครองสิทธิหรือสิทธิมนุษยชนอย่างสมบูรณ์¹ ต่างจากในยุคก่อนๆ ซึ่งการสรุปเช่นนั้นอาจไม่ผิดนักหากพิจารณาว่ามีการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญของหลายประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งการบัญญัติลักษณะของสิทธิขั้นพื้นฐาน และสิทธิอันพึงมีพึงได้ประการอื่นๆ ในปฏิญญาและกติการะหว่างประเทศที่สำคัญหลายรายการด้วยกัน

แต่การถูกละเมิดสิทธิ ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างสิทธิชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของคนกลุ่มน้อยในการตั้งกำแพงต่อกฎหมายกับสิทธิของรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเองในการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของชาติ สิทธิของลูกจ้างกับสิทธิของนายจ้าง สิทธิของปัจเจกบุคคลกับสิทธิของชุมชนดั้งเดิม สิทธิในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศกับสิทธิที่จะการค้าเสรี สิทธิของประเทศกำลังพัฒนาที่จะเลือกแนวทางการพัฒนาของตนเองกับสิทธิของประชาคมโลกในนามของสหประชาชาติในการเข้าไปตรวจสอบความชอบธรรมของระบอบการปกครองในประเทศต่างๆ ฯลฯ

ความขัดแย้งระหว่างสิทธิประเภทต่างๆดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้มีผู้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับสิทธิอีกประการหนึ่งก็คือ ความเฟ้อของสิทธิ (the inflation of rights) ซึ่งหมายถึง การที่

---

* ทั้งในแง่ของการเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจซึ่งมักจะอ้างเอาแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาเกณฑ์พื้นฐานทางศีลธรรม (fundamental moral standard) ในการประเมินความชอบธรรมของรัฐอื่นๆ และในแง่ของสำนักทางศีลธรรม หรือสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าของมนุษย์

¹Norberto Bobbio, *The Age of rights*, trans. Allan Cameron.(Cambridge: Polity Press, 1996), p.13

กลุ่มหรือบุคคลต่างๆ พวกกันอ้างถึงสิทธิของตนกันอย่างแพร่หลายจนไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งทำให้พลังหรืออำนาจแห่งสิทธิ (ในที่นี้ หมายถึง ความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยอมรับ เคารพ หรือกระทำการให้ความต้องการของผู้อ้างสิทธิบรรลุผล) ลดลงไปโดยปริยาย *

สิทธิใดที่ไม่ได้รับการยอมรับย่อมไม่อาจบังคับใช้ได้จริง² หรือเป็นสิทธิที่ไม่สมบูรณ์³ ทั้งยังเสี่ยงต่อการถูกละเมิดมากกว่าสิทธิที่เกิดจากการตกลงของทั้งสองฝ่าย (ฝ่ายหนึ่งคือผู้ทรงสิทธิ อีกฝ่ายหนึ่งคือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องแห่งสิทธินั้น) ปัญหาเรื่องการอ้างสิทธิและการที่สิทธิถูกละเมิดจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ

วิธีการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมีทั้งในแนวปรัชญาและในเชิงกฎหมาย วิธีการในเชิงกฎหมายมักจะสนับสนุนการจัดตั้ง กลไกหรือสถาบันโครงสร้างพื้นฐานในระดับชาติ ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ประเมินผล ตรวจสอบ ตลอดจนลงโทษผู้ที่ทำการละเมิดสิทธิมนุษยชน ** ในขณะที่วิธีการในเชิงปรัชญามุ่งหาคำตอบเชิงพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เช่น สิทธิคืออะไร องค์ประกอบของสิทธิมีอะไรบ้าง เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสิทธิ สิทธิใดควรมาก่อนหรืออยู่เหนือสิทธิใด เนื่องจากนักปรัชญาเชื่อว่าความกระจ่างชัดเจนนในแนวคิดพื้นฐานย่อมนำไปสู่การสร้างคุณค่าหรือบรรทัดฐานบางประการแก่ระบบกฎหมายหรือสถาบันทางการ

---

* ตัวอย่างงานที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องความเพ้อของสิทธิและทดลองนำเสนอทางออกให้แก่ความขัดแย้งดังกล่าว ดู Maurice Cranston, "Human Rights, Real and Supposed," in *The Philosophy of Human Rights*. ed. by Morton E. Winstion. (Belmont, Calif: Wadsworth, 1989), p.61,75.

²ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, "วิวัฒนาการของมโนทัศน์สิทธิมนุษยชนในประวัติศาสตร์ปัญญาไทย." *วารสารศิลปศาสตร์* 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2544): น.10

³Joel Feinberg, "The Nature and Value of Rights," and Rex Martin, "Human Rights and Civil Rights" in *The Philosophy of human rights*. ed. Morton E. Winstion. (Belmont, Calif: Wadsworth, 1989)

** คู่มือว่าด้วยการจัดตั้งและการสร้างความแข็งแกร่งแก่สถาบันระดับชาติ เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (ศูนย์สิทธิมนุษยชนเจนีวา: องค์การสหประชาชาติ, 2538) นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาอุดมการณ์หรือวิถีคิดของนักกฎหมายจาก วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, "สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้เหมาะสม)," *วารสารกฎหมาย* 17 (2540):1-12 และ นพนิธิ สุริยะ, "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: มองจากบริบทของไทย," *วารสารนิติศาสตร์* 3 (กันยายน 2543)

เมืองต่างๆซึ่งจะเป็นผู้ปลดอุดมการณ์หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อไป⁴

ดังนั้นถ้าหากต้องการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิอย่างจริงจัง ก็จำเป็นที่จะต้องประสานวิธีการทั้งสองเข้าด้วยกัน การแยกวิธีการของนักกฎหมายและนักปรัชญาออกจากกันอย่างเด็ดขาด เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะอย่างน้อยที่สุดทั้งสองสำนักต่างก็อ้างอิงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจากแหล่งอ้างอิงเดียวกัน (the same sources of validation) * ก่อนที่จะทำการตีความหรือประเมินคุณค่าของสิทธิชนิดต่างๆ ตามฐานคิดของแต่ละฝ่าย

แม้แต่แหล่งอ้างอิงที่ให้ข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวกับสิทธิและได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ อย่างเช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Rights) หรือกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมก็ยังไม่ใช่แหล่งอ้างอิงที่มีประสิทธิภาพทางการเมือง เพราะไม่สามารถขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิบางประการ และไม่อาจผลักดันให้การเรียกร้องสิทธิใดๆบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ เช่น

ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) จะพบปัญหาการตีความขอบเขตความหมายของคำว่า Everyone หรือ All (ยกตัวอย่าง บทบัญญัติข้อ 3 กล่าวว่า “ Everyone has the right to life, liberty , and security of person” , ข้อ 6 กล่าวว่า “ Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law “ แต่ในข้อ 7 กล่าวว่า “All are Equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law”) เป็นที่เข้าใจกันว่า Everyone หมายถึง มนุษย์ทุกคน ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือ เพศ แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงว่า หากเป็นเช่นนั้น เกณฑ์เรื่องอายุก็ไม่น่าจะเป็นข้อจำกัด นั่นหมายความว่า ตัวอ่อน (embryo) ของทารกที่ยังอยู่ในครรภ์มารดา ก็มีสิทธิดังกล่าวด้วยเช่นกัน ประเด็นเรื่องการทำแท้งจึงกลายเป็นปัญหาขึ้นเมื่อมีทั้งฝ่ายที่อ้างสิทธิส่วนบุคคลของมารดา และฝ่ายที่อ้างถึงสิทธิการมีชีวิตอยู่ของเด็ก⁵

ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็พบปัญหาเกี่ยวกับการตีความความหมายของสิทธิเช่นเดียวกัน เช่น ในกรณีเกี่ยวกับการจ้างแรงงานที่ระบุให้ชาย

⁴ดู Michel Freedon, *Rights*.(Minneapolis: University of Minnesota Press, 1991)

* คำว่าแหล่งอ้างอิงในที่นี้มีความหมายเดียวกับคำว่า “source of validation” ซึ่งหมายถึง การกลับไปหาเหตุผลมาพิสูจน์การอ้างสิทธิของตนเอง. Morton E. Winstion, *The Philosophy of human rights*.(1989), p.12.

⁵L.W. Summer, *The Moral Foundation of Rights* (Oxford University Press, New York,1990), pp.4-6.

และหญิงต้องได้รับค่าจ้างที่เท่ากันนั้น จะเป็นการจำกัดสิทธิของนายจ้างในการจัดการเพื่อให้ได้ ประสิทธิภาพสูงสุดแก่วิสาหกิจ(right to management to run an efficient enterprise) หรือไม่⁶

ดังนั้นการตัดสินว่าสิทธิใดควรมาก่อนหรืออยู่เหนือสิทธิใด จึงไม่สามารถทำได้เพียงแค่การ กลับไปพิจารณาแหล่งอ้างอิงที่มีลักษณะเป็นคำประกาศ (Declarations) การให้สัตยาบัน (Ratifications) หรือกติการะหว่างประเทศ (Covenants) เพียงเท่านั้น เพราะกติกาหรือคำประกาศ ที่มีอยู่ไม่มีเกณฑ์ที่จะบ่งบอกไว้อย่างชัดเจนว่า สิทธิมนุษยชนที่มีอยู่หลายหลากประเภทนั้น ประเภทไหนสำคัญที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นก็ไม่ได้บ่งบอกอย่างชัดเจนว่า ใครมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้การ อ้างสิทธิมนุษยชนบรรลุตามเป้าหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวคิดเรื่องสิทธิ(มนุษยชน)ในกติกา ระหว่างประเทศหรือสัตยาบันทั้งหลายนั้นถูกกล่าวถึงแบบรวมๆ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมหรือ ความเป็นสากล (Universality) มากกว่าจะก่อให้เกิดคำตัดสิน (judgement) ที่ชัดเจนในแง่ของการ ระบุค่านิยมหรือความสำคัญของสิทธิเชิงเปรียบเทียบ

แวดวงวิชาการที่ศึกษาเรื่องการอ้างสิทธิได้ผลิตผลงานเกี่ยวกับสิทธิในแนวปรัชญาซึ่ง พยายามจะให้ความกระจ่างแก่แนวคิดเรื่องสิทธิ โดยหวังว่าจะช่วยสร้างบรรทัดฐานในการตัดสินข้อ ขัดแย้งทั้งหลายต่อไป งานลักษณะนี้มุ่งตอบคำถามพื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิ เช่น สิทธิคืออะไร มีลักษณะหรือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างไรบ้าง เกี่ยวโยงกับเรื่องของเสรีภาพ อำนาจ ความชอบธรรม ผลประโยชน์หรือหน้าที่อย่างไร

ลักษณะของวิธีการศึกษาที่เน้นไปที่การให้ค่านิยมหรือการให้ความหมายของสิทธิ การ แบ่งสิทธิออกเป็นประเภทต่างๆ รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขหรือขอบเขตอำนาจของสิทธิ ทำให้เกิดการ แบ่งแยกสิทธิ(มนุษยชน)ออกเป็นสิทธิที่จริงแท้ กับสิทธิที่ไร้ความหมายหรือไม่มีคุณค่าควรแก่ การยอมรับหรือปฏิบัติตาม เช่น สิทธิที่จริงแท้คือสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย (legal rights) ส่วนสิทธิที่ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้(unenforced rights) เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับนั้นเป็น แค่สำนึกทางศีลธรรม (moral rights) ซึ่งไม่อาจมีสถานะทัดเทียมกับสิทธิประเภทแรกได้⁷

น่าสังเกตว่าการสถาปนาว่าความรู้นิติโคชนิตหนึ่งเป็นความจริงหนึ่งเดียว ไม่ว่าจะในรูปแบบ ของการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานว่าอะไรคือสิทธิที่แท้จริง หรือในรูปแบบของการจัดแบ่งสิทธิออกเป็น ประเภทต่างๆตามลำดับความสำคัญ ย่อมก่อให้เกิดการกีดกันความรู้เรื่องสิทธิชนิดอื่นๆออกไป จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น อาจสรุปได้โดยง่ายว่าสิทธิตามกฎหมายย่อมต้องมีสถานะเหนือกว่า สิทธิที่มีเพียงแค่เหตุผลทางศีลธรรมรองรับ ทั้งนี้ในความเป็นจริงสิทธิที่ได้รับการปกป้องโดย

⁶ *ibid.*, p.2 and Norberto Bobbio, *The Age of Rights*, p.18.

⁷ Maurice Cranston, "Human Rights, Real and Supposed," in *The Philosophy of human rights*, pp.122-123.

กฎหมายนั้นมีหลายชนิด ทั้งสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อย่างเช่น การมีชีวิตอยู่ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางกฎหมาย สิทธิทางการเมือง เช่น การชุมนุมโดยสงบ สิทธิทางเศรษฐกิจ เช่น การเป็นเจ้าของทรัพย์สินและความคุ้มครองในทรัพย์สินนั้น หรือสิทธิทางวัฒนธรรม อย่างเช่น การอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาวัฒนธรรมดั้งเดิม

นอกจากนี้ยังต้องคำนึงด้วยว่า หน้าตาของสิทธิมีหลายรูปแบบ อาจจะถูกนำเสนอในรูปแบบของ หน้าที่(duty/obligation) สัญญา (contracts) หรือกฎเกณฑ์ (rules) ต่างๆ ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นสิทธิที่อยู่ในสถานะเดียวกัน เช่น ได้รับการรองรับโดยกฎหมายเหมือนกันก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างกันไปได้ และในการอ้างเหตุผลของแต่ละฝ่ายท้ายที่สุดก็ต้องอาศัยเหตุผลทางศีลธรรมเข้าไปประกอบ เพราะสิทธิทางกฎหมายก็มีที่มาจากธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิม (customs) ซึ่งอาศัยศีลธรรมเป็นพื้นฐาน*

การวิเคราะห์และวิพากษ์แหล่งอ้างอิงของสิทธิจึงมีนัยสำคัญต่อการรื้อถอน(deconstruct) เพื่อให้เห็นโครงสร้างและกลไกที่ครอบงำมนุษย์ซึ่งอยู่ในรูปของกระบวนการสร้างความหมาย ความรู้หรือความจริง หรือหากจะกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือการนิยามความหมายของสิทธินั้นเป็นกระบวนการเชิงอำนาจ ซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ ในเกมการเมืองเรื่องสิทธินั้นก็ไม่ได้ต่างจากบทสรุปของทฤษฎีว่าด้วยอำนาจต่างๆไป นั่นก็คือ ผู้ที่ชนะก็คือผู้ที่สามารถใช้ศิลปะในการชักจูงใจให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับความหมายของสิทธิที่ตนนำเสนอ แต่สิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญก็คือความหมายใดก็ตามที่สามารถครอบงำความคิดของคนในสังคมได้จะกลายเป็นอาวุธที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการกัดกันความหมายอื่นๆออกไป และอาจทำให้การแก้ไขปัญหามันบรรลุล้ม เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น ลองพิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

- 1. ทำไมเมื่อก้าวถึงสิทธิมนุษยชน คนทั่วไปจึงมักจะนึกถึงแต่สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในการครอบครองและใช้

---

* Jack Donnelly, *Universal human rights in theory and practice*.(Ithaca: Cornell university Press, 1989), p.16. ในกรณีของไทยที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ กรณีร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน แม้จะเป็นการถกเถียงระหว่างฝ่ายรัฐ-เอกชนกับฝ่ายชุมชนซึ่งต่างอ้างสิทธิที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทั้งคู่ แต่ฝ่ายที่เห็นว่าสิทธิชุมชนมีอยู่จริงก็จำเป็นต้องกลับไปหาแหล่งอ้างอิงเชิงศีลธรรมของตนเอง และทำให้กระบวนการให้เหตุผลของตนนั้นน่าเชื่อถือ ด้วยการพยายามปรับจารีต ธรรมเนียมของท้องถิ่นดั้งเดิมให้กลายเป็นสิทธิที่เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา คู่อำนาจกันทั้ง กากูญจนพันธุ์, พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระบวนทัศน์และนโยบาย (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2543)

ประโยชน์จากทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิที่อยู่บนฐานของความเป็นปัจเจกบุคคล มากกว่าจะคำนึงถึงสิทธิในการดูแลและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งไม่ได้แยกบุคคลออกจากความเป็นชุมชน

2. กรณีการไล่รื้อสลัมตามเขตหัวเมืองใหญ่ในระดับภูมิภาคและในเขตกรุงเทพฯ ชาวบ้านส่วนใหญ่ซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินจำเป็นจะต้องย้ายถิ่นฐานออกไป เพราะการอ้างสิทธิในการอยู่อาศัย หรือ สิทธิชุมชน ไม่สามารถขัดข้อกับสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าของที่ซึ่งมีกฎหมายรองรับ *
3. กรณีที่มีการปะทะกันระหว่างตำรวจกับเครือข่ายคัดค้านท่อก๊าซ-ไทยมาเลย์ นายกฯ แสดงความคิดเห็นว่าผู้ชุมนุมสมควรได้รับการปฏิบัติอย่างรุนแรง เพราะเรียกร้องแต่สิทธิแต่ไม่มีการคำนึงถึงหน้าที่ นอกจากนี้การคัดค้านดังกล่าวไม่มีเหตุผลเพียงพอ เพราะเป็นเรื่องความไม่พอใจของคนส่วนน้อย ในขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศต่างเห็นด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นอาจแสดงให้เห็นภาพรวมในเบื้องต้นว่า สิ่งที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาและไม่น่าจะมีอะไรเป็นข้อบกพร่อง เช่น ความเป็นส่วนตัวและสิทธิส่วนบุคคล การใช้เสียงของคนส่วนใหญ่ตัดสินความขัดแย้งหรือการดำเนินการไปตามกระบวนการของกฎหมาย กลับกลายเป็นสิ่งที่วางเงื่อนไขและปิดกั้นไม่ให้มองเห็นอีกหลายๆแง่มุมที่สำคัญ เช่น แนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไรท่ามกลางบริบททางเศรษฐกิจการเมืองของรัฐสมัยใหม่ (modern state) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก หรือ ทำไมต้องรับฟังความเห็นของคนส่วนน้อยหรือคนที่ถูกกีดกันออกจากทรัพยากรส่วนรวมของสังคม (indigenous people) ซึ่งคำถามทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็จำเป็นต้องการหาทางออกแก่สังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

การศึกษากระบวนการอ้างสิทธิโดยใช้กรอบคิดเรื่องอำนาจกับกระบวนการสร้างความรู้ความจริง (Power/knowledge) จึงมีนัยสำคัญอยู่ที่การกระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ความคิดที่ครอบงำสังคมในขณะนั้น เพื่อเปิดทางให้เกิดการนำเสนอความจริงจากหลายๆฝ่าย และหาจุดร่วมจากพื้นฐานความเข้าใจที่แต่ละฝ่ายมีต่อกัน เพราะสิทธิ เสรีภาพ ที่หลายคนมองว่าเป็นปัจเจกชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากการกำหนดไว้อย่างตายตัวเพียงแค่นี้รัฐธรรมนูญ

---

* ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ กรณีการไล่รื้อชุมชนป้อมมหากาฬ ชุมชนบ้านครัว ชุมชนแถบกำแพงดิน-ไนท์บาร์ซ่า เชียงใหม่ ดูเรื่องศักดิ์ ดำริเลิศ, *ประวัติศาสตร์บ้านครัวและการต่อต้านทางวัฒนธรรมของชาวชุมชน* (กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2545) และ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, *ชุมชนแออัด: องค์ความรู้กับความเป็นจริง กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542)

เท่านั้น แต่ต้องผ่านกระบวนการต่อสู้ที่ยาวนาน ผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதองสังคมและการเมืองเพื่อให้คนในสังคมยอมรับอำนาจที่เกิดจากการอ้างสิทธินั้น

1.2 คำถามในการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เลือกที่จะศึกษาเฉพาะการอ้างสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในปรัชญาการเมืองโดยมีคำถามหลักของการวิจัยคือ

1. อะไรคือเงื่อนไขของการให้ความหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อสำรวจเกณฑ์ในการให้ค่านิยมของสิทธิมนุษยชนในปรัชญาการเมืองตะวันตกสมัยใหม่
2. เพื่อทำความเข้าใจลักษณะและการปฏิบัติการของอำนาจในกระบวนการสร้างความรู้-ความจริงเกี่ยวกับสิทธิ

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาเงื่อนไขของการให้ความหมายเกี่ยวกับสิทธิโดยเฉพาะสิทธิมนุษยชนในยุคสมัยใหม่ (Modern Period) อันได้แก่

1. สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
2. สิทธิทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม
3. (เน้นเฉพาะ)สิทธิของกลุ่มบุคคลในการกำหนดเจตจำนงของตนเองทั้งในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม และในการพัฒนา

การแบ่งสิทธิออกเป็น 3 ลักษณะ หรือที่เรียกกันว่า 3 ยุค (3 generations of rights) ดังกล่าวข้างต้นเป็นไปตามลำดับการเกิดก่อน-หลังซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล*

1.5 สมมุติฐานในการศึกษา

1. การอ้างสิทธิ (The justification of Human Rights) ก่อตัวขึ้นภายใต้กระบวนการสร้างความรู้ที่มีกลไกทางอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้อง

---

* การระบุสิทธิในยุคที่สามลักษณะเช่นนี้ เป็นไปตามการตั้งข้อสังเกตของ Karel Vasek ดู Youcef Bouandel, *Human Rights and Comparative Politic* (Aldershot: Dartmouth, 1997), p.48,57.

2. รูปแบบของสิทธินั้นไม่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของ "สิทธิ" เพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจถูกนำเสนอในรูปของ หน้าที่ (duty/obligation) ระบบกฎเกณฑ์ของสังคมหรือชุมชน (systems of rules) ผลประโยชน์ (Interest) ความถูกต้อง (righteousness) สิทธิอำนาจ (authority) หรืออื่นๆ

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาในเชิงปรัชญาการเมืองซึ่งใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร (documentary research) และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และตีความวิเคราะห์จากเอกสาร โดยใช้แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Foucault) เรื่องอำนาจ-ความรู้ (Power/knowledge) เป็นเครื่องมือในการอธิบายให้เห็นถึงอีกโฉมหน้าหนึ่งของอำนาจที่แฝงมาทางกระบวนการสร้างเหตุผล (discursive formation) เกี่ยวกับสิทธิ และเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่อนุญาตให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รับการสถาปนาขึ้นมา แนวคิดเรื่องอำนาจ-ความรู้ยังทำหน้าที่เป็นแกนในการเชื่อมร้อยแต่ละบทเข้าด้วยกันในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงกระบวนการให้ความหมาย หรือการอ้างสิทธิในแต่ละมุมมอง อันจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อความหมายของสิทธิในปัจจุบันซึ่งได้รับการพัฒนามาจากยุคต่างๆในอดีตมากขึ้น
2. ตระหนักถึงลักษณะของอำนาจที่แฝงตัวอยู่ในกระบวนการสร้างความรู้เกี่ยวกับสิทธิ อันจะทำให้เกิดการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ต่อความหมายของสิทธิที่เป็นวาทกรรมหลักในขณะนั้น และเปิดพื้นที่ให้กับความรู้เกี่ยวกับสิทธิชนิดอื่นๆได้มีโอกาสนำเสนอเหตุผลหรือมุมมองของตนเอง